

УДК 331.215.52

ДОХОДИ НАСЕЛЕННЯ ЯК ІНДИКАТОР РІВНЯ ЖИТТЯ

Лисенко С.М., к.е.н., доц.; Папаїка Г.А.
Красноармійський індустріальний інститут ДонНТУ

Спрямованість України на соціально орієнтовану економіку вимагає забезпечення реалізації творчого потенціалу громадян і задоволення їх раціональних потреб. Це досягається лише на основі вільного розвитку людських здібностей, гуманізації форм суспільного буття, поліпшення природного середовища, врахування інтересів різних верств населення. Вимір розвитку людського потенціалу є важливою проблемою з декількох причин. По-перше, соціальні показники відображають результати економічних перетворень. Внаслідок цього соціальні індикатори є головними критеріями та обмеженнями, що визначають темпи, послідовність, спрямованість та ефективність реформ. По-друге, соціальна сфера здатна активно впливати на виробництво. Тому узгодження рішень з економічних та соціальних проблем потребує подальшої наукової розробки пропозицій щодо підвищення життєвого рівня населення.

Актуальність вибраної теми не викликає сумнівів, оскільки після тривалого, майже десятилітнього, падіння реальних доходів населення в цілому і працюючих, зокрема, лише в останні роки маємо певні позитивні зрушення. Під яким би кутом зору не розглядався рівень життя - чи то з точки зору оцінки масштабів та глибини бідності, чи формування середнього класу, чи соціальної захищеності незаможних верств населення - приходимо до висновку, що ключовою соціальною проблемою була і залишається та, що пов'язана з досягненням суспільно прийняттого рівня, структури і диференціації доходів. Саме тому метою даної статті поставлено дослідити динаміку грошових і наявних доходів населення та проаналізувати їхній вплив на інші показники рівня життя.

У вітчизняній економічній літературі і серед науковців колишнього Радянського Союзу у визначенні категорії «життєвий рівень» не спостерігається єдності думок. Основні позиції з розглянутої проблеми розподіляються на дві групи: 1) вузьке розуміння категорії життєвого рівня як досягнутого обсягу споживання матеріальних і духовних благ і послуг; 2) широке розуміння категорії життєвого рівня як комплексу взаємозалежних соціально-економічних факторів, що забезпечують людині весь процес життєдіяльності. Нашому розумінню сутності категорії життєвого рівня більш близькою є позиція другої групи вчених, зокрема Г.Д. Тарасенко, В.Є. Козака, В.М. Новикова, В. Ф. Майєра, О.С. Ревайкіна та ін. Але основним показником життєвого рівня залишається характеристика реальних доходів населення як джерела їхніх споживчих

витрат, а також якості життя. Проблемам вивчення життєвого рівня населення та становлення середнього класу серед громадян України присвячені праці В.Савчука, Т. Ковальчука, Е. Лібанової, Ю.Зайцева.

Досягнуте за останні роки економічне зростання стало матеріальним та фінансовим підґрунтям підвищення доходів працюючих. Задіяні елементи системи соціального діалогу дають перші результати - сприяють соціалізації відносин між працею й капіталом. Сталою є тенденція до підвищення мінімальних гарантій в оплаті праці, зростання сукупних та грошових доходів і основної їх форми - заробітної плати. Втім, досягнуті результати не слід переоцінювати. Проблема збільшення реальних доходів і становлення середнього класу населення і нині є однією з найактуальніших як з огляду на інтереси людини, так і економіки в цілому, а необхідність її вирішення у якомога стислі терміни є очевидною, адже справжні ринково-демократичні перетворення можуть будуватися лише на підтримці тих громадян, які матеріально забезпечені і від влади не залежать.

Грошові доходи населення включають надходження грошей у вигляді оплати праці всім категоріям працюючих, пенсій, доходів від власності, стипендій та різних допомог, а також надходження від продажу продуктів сільського господарства та іноземної валюти. Рівень доходів та життєвий рівень населення в цілому та окремих його верств визначається на основі вибіркового обстеження життєвих умов домогосподарств. Показники рівня життя доцільно групувати за структурою доходів та витрат, за рівнем матеріальної забезпеченості, за кількісним складом домогосподарств та ін. Аналіз грошових витрат населення в цілому в Україні за 2005-2006рр. свідчить, що середньомісячні сукупні витрати одного домогосподарства у 2005р. склали 1150 грн., що на 32% більше, ніж у минулому році. Міське домогосподарство витратило в середньому за місяць 1199 грн., сільське – 1044 грн. В середньому на одного члена домогосподарства сукупні витрати становили 441 грн. на місяць, в міських домогосподарствах – 470 грн., в сільських – 380 грн. Слід відзначити, що за даними Державного комітету статистики темп росту середньодушових сукупних витрат у 2005р. порівняно з 2004р. суттєво перевищив індекс споживчих цін: відповідно 132,8% проти 114,1%.

Розподіл населення України за рівнем середньодушових місячних сукупних витрат свідчить про зменшення в порівнянні з 2004р. частки населення у групах з низькими сукупними витратами (до 300 грн. у місяць) і збільшення – в усіх інших групах. Частка населення із середньодушовими сукупними витратами у місяць нижче прожиткового мінімуму зменшилася на 8,9 в.п. і склала 60%.

Зростання доходів населення, яке відбулося за рахунок збільшення рівня мінімальної заробітної плати, зростання розмірів пенсій та окремих видів соціальних допомог, відповідно вплинуло на збільшення

середньомісячних сукупних витрат домогосподарств і сприяло деякому скороченню диференціації населення за рівнем добробуту.

Найбільш вагомим статтею (три п'ятих) сукупних витрат домогосподарств продовжували залишатися витрати на харчування (включаючи харчування поза домом). В порівнянні з 2004р. частка цих витрат зменшилася на 0,3 в.п. Реалізація протягом 2005р. урядових програм щодо чергового підвищення мінімальної заробітної плати (у січні та квітні 2005р.), а також збільшення розмірів пенсій та окремих видів соціальних допомог, зокрема, державної соціальної допомоги інвалідам з дитинства та дітям-інвалідам, одноразової допомоги при народженні дитини, виплати компенсацій, надбавок, доплат до пенсій, призначених за різними пенсійними програмами, сприяло суттєвому підвищенню рівнів основних статей, що формують сукупні ресурси домогосподарств. В умовах, коли споживча поведінка домогосподарств залишалася стабільною, а індекс споживчих цін протягом січня-червня 2005 року становив 106,4%, це призвело до перевищення у зазначеному періоді рівня середньомісячних сукупних ресурсів домогосподарств порівняно з рівнем сукупних витрат на 4%. У відповідному періоді 2004 року відношення середньомісячних сукупних ресурсів до сукупних витрат домогосподарств складало 93%.

Протягом 2005р. продовжувалися позитивні зміни у структурі формування ресурсів домогосподарств. Збільшилася частка грошових доходів у структурі сукупних ресурсів домогосподарств з 82% у 2004р. до 86% у 2005 р. У міських домогосподарствах вона зросла на 2,4 в.п. і становила 89%, у сільських – на 6,5 в.п. і склала 77%. Витрати населення у січні-грудні 2005р. порівняно з аналогічним періодом 2004 року збільшились на 33,8%, приріст заощаджень становив 32956 млн.грн.

Слід відмітити, що основним джерелом надходжень доходів у домогосподарства залишилася оплата праці, частка якої становила 40,5% від загальної величини доходів. Іншим вагомим джерелом надходжень є соціальні допомоги та інші одержані трансферти. У структурі доходів частка цієї категорії доходів навіть переважала заробітну плату. Таке становище не можна вважати нормальним для економіки, оскільки збільшення трансфертних виплат непропорційне фонду оплати праці і викликане як демографічними причинами (старіння нації), так і суто економічними. Економічні причини стосуються відносин, що складаються у сфері виробництва, тобто низьким рівнем оплати праці найманих працівників, а також відносин перерозподілу доходу, тобто засад, на яких відбувається розподіл бюджетних коштів, в тому числі, коштів Пенсійного фонду України.

Номинальні доходи населення за 2005р. порівняно з 2004р. збільшились на 38,4%. Найвні доходи, які можуть бути використані населенням на придбання товарів та послуг, збільшились на 36,4%, а реальні наявні,

визначені з урахуванням цінового фактора, – на 20,1%. Найвні доходи у розрахунку на одну особу за грудень 2005р. становили 662 грн. проти 558,9 грн. за листопад. Номінальні доходи населення за січень 2006р. порівняно з аналогічним періодом 2005р. збільшилися на 32,6%. Найвні доходи, які можуть бути використані населенням на придбання товарів та послуг, збільшилися на 34,8%, а реальні наявні, визначені з урахуванням цінового фактора, – на 22,8%. Найвні доходи у розрахунку на одну особу за січень 2006р. становили 459,7 грн. проти 340,2 грн. за січень 2005 року.

Разом із тим у другому півріччі 2005р. відмічається негативна тенденція поступового зменшення реальних доходів населення порівняно з попереднім місяцем. Так, у листопаді 2005 р. порівняно з жовтнем 2005р. номінальні доходи населення збільшилися на 2,8%, а реальні зменшилися на 1,6%. Ця ситуація загострилася у першому півріччі 2006р. і реальна заробітна плата найманих працівників у січні 2006р. скоротилася порівняно з груднем 2005р. на 15,7%. Це пояснюється перевищенням темпів інфляції над зростанням номінальних доходів населення. Тому сьогодні першочерговим завданням є приборкання зростання індексу цін.

Всі ці дані свідчать про неоднозначність динаміки матеріального становища населення за рахунок зростання наявних доходів, особливо, доходів найнезахищеніших верств населення. Отримані позитивні результати далекі від досконалості, оскільки проблема бідності в Україні залишається досить болючою. Про це свідчить той факт, що рівень середньомісячних сукупних витрат у розрахунку на одну особу перевищив рівень прожиткового мінімуму в 2005р. лише на 4% (у 2004р. це співвідношення складало 92%). За таких умов не можна говорити про забезпечення гідного існування нашим громадянам та становлення середнього класу в Україні.

Державна соціальна політика, орієнтована на підвищення рівня життя всіх верств населення (незалежно від їх майнового положення), повинна бути пов'язана з такими задачами стабільного економічного розвитку як забезпечення реального зростання виробництва, поліпшення ситуації на національному ринку праці, уповільнення інфляційних процесів, ефективне використання бюджетних коштів і засобів спеціальних позабюджетних фондів. Саме ефективний економічний розвиток на макrorівні закладає фундамент соціального розвитку країни і зрештою визначає рівень життя її населення. Виключно швидкими діями (переважно пасивного характеру — грошовими виплатами, субсидіями, допомогою продуктами) можна викоренити абсолютну бідність у найгостріших її проявах. Пом'якшення відносної бідності, пов'язаної, насамперед, з економічною нерівністю населення, потребує зусиль в основному активного характеру (допомоги у працевлаштуванні, відкритті власної справи, отриманні кваліфікації). Лише за такого підходу Україна має шанс не бути на периферії серед інших країн світу.

Література:

1. Колот А. Організаційно-економічний механізм регулювання доходів працюючих: шляхи вдосконалення// Україна: аспекти праці.-2003.-№ 2.
3. Доходи та витрати населення за 2005 рік та січень 2006 року// Державний комітет статистики України. - <http://www.ukrstat.gov.ua>
4. Осауленко О.Г. Витрати і ресурси України у 2005 році// Державний комітет статистики України. - <http://www.ukrstat.gov.ua>
5. Лібанова Е. Подолання бідності: погляд науковця// Україна: аспекти праці.-2003.-№ 7.

УДК 338.3

**ТЕОРЕТИЧНІ І МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ
ПРИБУТКОМ ПІДПРИЄМСТВА**

Ляшок Н. Ю.; Шейко Ю.П.
Красноармійський індустріальний інститут ДонНТУ

Одним з основних завдань виробничо-господарської діяльності будь-якого підприємства є отримання прибутку. Прибуток характеризує основну мету підприємницької діяльності виробничого підприємства, підсумовує головний економічний результат цієї діяльності. За рахунок прибутку здійснюються фінансування розвитку підприємства, вдосконалення його матеріально-технічної бази, забезпечення всіх форм інвестування. Вся діяльність підприємства спрямована на те, щоб забезпечити зростання прибутку або, принаймні, стабілізацію його на певному рівні.

Основна мета управління прибутком підприємства – забезпечення його зростання, а також ефективний розподіл за напрямками економічного розвитку. Грамотне, ефективне управління формуванням прибутку передбачає побудову на підприємстві відповідних організаційно-методичних систем забезпечення цього управління, знання основних механізмів формування прибутку, використання сучасних методів його аналізу і планування.

Важливим елементом механізму управління прибутком виробничого підприємства є застосування моделі Дюпона, алгоритму, відповідно до якого коефіцієнт рентабельності активів підприємства являє собою результат множення коефіцієнта рентабельності продукції на кількість оборотів активів за період, що розглядається.

Управління формуванням операційного прибутку на основі системи „взаємозв'язок витрат, обсягу реалізації та прибутку” (“Cost – Volume – Profit” Relationships, або “CVP”), яка дає змогу визначити як точку